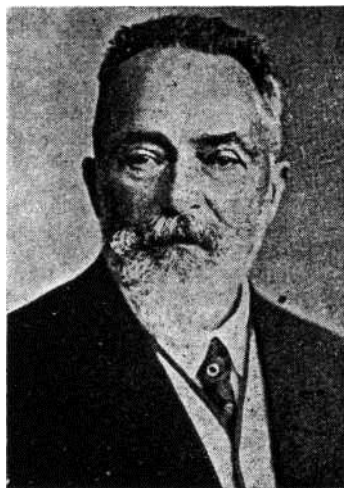

V. Teisseyre byl mnohdy v prosazování svého názoru příliš osobitý a proto se jeho názory neseťkávaly vždy se souhlasem jiných badatelů. Studium Teisseyrových syntetických prací nepatří zrovna k lehké čtení.

Literature: Z. Pazdro: Wawrzyniec Teisseyre, nekrolog. Rocznik Polskiego Towarzystwa Geologicznego, XIX., Krakow 1949.

Radim Kettner

Johannes Walther (*1860 †1937)

Čteme-li četné a obsahově tak rozmanité spisy Johanna Walthera, řekli bychom podle jejich způsobu psaní, originalnosti myšlenek, smělého nadhození blíže však nepropracovaných vědeckých problémů, že jejich autorem je německy píšící Francouz. Má Walther skutečně mnoho podobného s četnými francouzskými geniálními badateli. Jeho spisy vyvolávaly často polemiky, ale ti, kteří tyto spisy kritisovali, se šířkou svého vědeckého rozhledu a znalostí nejrůznějších oblastí světa ani zdaleka Waltherovi nevyrovnali.

Johannes Walther se narodil 20. července 1860 v Neustadt a. d. Orla. Mládí prožil v Derrabachu ve vulkanické oblasti Předního Rhönu a jako chlapec provazěl Adolfa von Koenena, který tuto oblast geologicky mapoval. Následkem nešťastného pádu vážně ochuravěl a musel své školní vzdělání vícekrát přerušovat. Dal se zapsat na gymnasiu v Eisenachu v Durynsku, ale většinou studoval soukromě. R. 1874 vstoupil na universitu v Jeně a studoval zde přírodní vědy. Hlavní vliv měli na něho Ernst Haeckel a slavní biologové O. a R. Hertwigové, E. Strasburger aj. Jeho první vědecká práce, na jejímž základě byl r. 1882 promován v Jeně na doktora filosofie, byla zoologická a pojednávala o vývoji temenních kostí na lebce štiky. V letech 1882-83 pokračoval Walther ve studiích na universitách v Lipsku a Mnichově, kde rozšiřoval své vědomosti v geologických vědách u Hermanna Crednera, Ferd. Zirkela, Wilhelma Gumbela a Karla Zittela a v biologii u R. Leukarta a K. Chuna. Walther již za studií v Jeně toužil, aby se směl účastnit studijní cesty E. Haeckela na Ceylon. To se mu však tehdy nepodařilo. V těchto dobách se zdálo, že se Johannes Walther chce vědecky věnovat výhradně zoologii. Mnichovský biolog Chun, poznávající velkou Waltherovu vyspělost v zoologii, zprostředkoval mu r. 1883 možnost studia mořské zvířeny v přímořské biologické stanici v Neapoli. Při tomto studiu sledoval Walther zejména způsob života mořských živočichů v závislosti na sedimentech, které se ukládají v Neapolském zálivu. V následujících letech konal Walther podobná studia v Rudém moři, na pobřeží Ceylonu a ve severoevropských nordických mořích. R. 1885 vidíme Walthera ve společnosti mladých geologů-alpinistů pracujících spolu s Mojsisovicsem ve Východních Alpách. Brzy nato se Walther seznámil s Ferd. v. Richthofenem, který ho povzbuzoval k pokračování dosavadních studií. R. 1887 konal Walther vulkanologická studia na Liparských ostrovech a na Etně a vydal se odtud též do Kaira. Tam se sešel s africkým badatelem Georgem Schweinfurthem (* 1836, † 1925), který ho poprvé seznámil s poustními zjevy a s nímž vykonal společnou cestu do pousti mezi Nilem a Rudým mořem a na Sinajském poloostrovu. Zde studoval Walther jednak denudacní pochody v pousti, jež jinak koralové útesy vřoubící sinajské pobřeží. Po návratu do Jeny, kde se již předtím p. 1886 habilitoval na universitě jako docent geologie a paleontologie na základě práce o stavbě krinooidů se zvláštním zřetelem k formám solnholenských a kehlheimských vapenců, začal se Walther zabývat vědeckou pozůstalostí Goetha, která ho pak zajímala po celý život. R. 1888 navštívil Walther Anglii, Skotsko a Irsko a ještě v témže roce podnikl delší cestu do Indie a na Ceylon. R. 1890 stal se mimořádným profesorem geologie a paleontologie na universitě v Jeně. R. 1891 vidíme Walthera v Severní Americe,

kde studoval zejména aridni oblasti v Arizone a jizni Kalifornii. V roce 1894 byla na universite v Jene zřizena tzv. Haeckelova stolice geologie a paleontologie, na niz byl Walther jmenovan fadnym profesorem. V roce 1897 podnikl Walther delší cestu na Ural, Kavkaz a do turkmenské pouste. R. 1906 byl Walther povolán jako fadny profesor geologie a paleontologie na universitu v Halle, kde působil až do svého pensionování v r. 1929.

Z dalších velkých cest, jež Walther podnikl, byla expedice do Egypta, Libycké pouste, Nubie, Sudanu a do Habese v roce 1911. R. 1914 byl Walther pozván k přednáškám do Austrálie, kde se mu dostalo jmenování cestnym doktorem na universite v Melbourne. Podnikl zde několik cest do zapadoaustralských poustí. Zatím však vypukla první světová válka. Walther se vrátil přes Javu a byl v Suezském průplavu jako příslušník nepřátelského státního zajat britskou válečnou lodí. Po velkých obtížích podařilo se mu dostat se přes Itálii do Německa. V r. 1926 procestoval Španělsko a Portugalsko a po slední jeho cesta byla v r. 1927 na Floridu.

Z podaného přehledu je patrné, že Johannes Walther poznal na svých cestách všech pět kontinentů a získal tím obrovské zkušenosti v určitých vědních oborech, které ho zvláště zajímaly. Je to zejména studium mořské fauny v jejích vztazích k mořským sedimentům, studium recentních a fosilních koralových útesů a zvláště studium poustních zjevu. Ale i jinak měl Walther na svých cestách oči otevřené pro pozorování a sledování ostatních přírodních zjevu, takže ho mžeme dobře přirovnat k slavným výzkumným cestovatelům, jakými byli např. Ferd. v. Richthofen, Sven Hedin aj.

Badatelská činnost J. Walthera byla velmi rozmanitá. Především musíme Walthera označit jako vynikajícího hydrobiologa mořských oblastí a geologa sledujícího zvláště tvůrčivou činnost moře. R. 1893 vydal Walther knihu „Allgemeine Meereskunde“. V letech 1890 až 1893 vyšlo jeho znamenité třísvazkové dílo „Einleitung in die Geologie als historische Wissenschaft“. První svazek, nadepsaný „Bionomie des Meeres“, podává soubor pozorování o mořských biologických oblastech a o životních podmínkách mořských zvířat. Druhý svazek „Die Lebensweise der Meerestiere“ pojednává o způsobu života geologicky důležitých mořských živočichů. Třetí svazek nazvaný „Lithogenesis der Gegenwart“ přináší výsledky pozorování o vzniku hornin na dnešním zemském povrchu. Tímto duchaplným dílem předstihl Walther svou dobu. Poprvé v něm razil pojem litogenese, který nelze ztotožňovat se sedimentární petrografií. Svou metodu ve výzkumu sedimentu označil Walther jako ontologickou a ukázal na četných případech, čím se tato metoda liší od Lyellova aktualistického způsobu nazírání. Podstatným je ve Waltherově díle poznání, že ve vzniku sedimentu neoddelitelně do sebe zasahují pochody organické i anorganické povahy. Studium sedimentu a paleontologie se musí dít s vyššího paleogeografického hlediska. Proto má litogenese nesmírný význam pro historickou geologii, poskytující jí mnoho podnetů pro správné pochopení pochodu a deju v geologické minulosti. Walther požaduje, aby stratigrafické hodnocení geologických profilů se opíralo vždy o bionomické studium sedimentu, a podáváci navod, jak se má dít korelace hornin a korelace mořských biologických provincií. Ačkoliv je Waltherovo dílo o geologii jako historické vědě již téměř 70 let staré, musíme se k němu často vracet, neboť obsahuje mnoho problému i dnes velmi aktuálních.

Významné jsou Waltherovy práce o fosilních a recentních koralových útesech, ve kterých Walther sledoval otázku vzniku mnohých mořských, zvláště bezstrukturních vápenců. Zajímavý je jeho výklad povahy solnhofenských litografických vápenců, které vznikly jako kalové uložení v atolům podobných lagunách na povrchu koralových útesů svabské bílé jury.

Dalším hlavním oborem Waltherovy badatelské činnosti bylo studium poustních oblastí. Již v roce 1891 vydal Walther v Abhandlungen Saske společnosti nauk v Lipsku důležitý spis o denudaci v poušti a jejím geologickým významem („Die Denudation in der Wüste und ihre geologische Bedeutung“). Jak jsme poznali z Waltherových cest, měl Walther možnost poznat v různých zemích různé typy poustních a aridních oblastí. Všecky poznatky, získané na těchto cestách, shrnul Walther v klasickém díle „Das Gesetz der Wüstenbildung in Gegenwart und Vorzeit“, vydaném v Berlíně r. 1900. Podle svých zkušeností vysvětlil Walther vznik spodnotriasového pestrého písokve v Německu jako uložení staré pouste.

Jako profesor geologie na universite v Jene a později v Halle zasloužil se Walther

znacne o geologicky vyzkum Durynska, ani ne tak vlastnimi pracemi, jako spise podnety, jez daval svym zakum. Walther byl znamenity profesor. Mel siroka^ rozhled v biologickych a geologick^ch vedach, videl mnoho ve svete na sv^ch cetnych cestach, takže j^ho prednasky byly vzdy podavany z širokych hledisek. Byl skvely recnik, jeho pfednasky uchvacovaly poslucbaestvo, a byl znamenity stylista. Jeho vedecke i popularne vedecke spisy byly davany za priklad krasneho zpusobu vyjadfovani podavane latky. Svymi pcutave psanymi popularnimi spisy budil zvlaste mezi ucitelstvem lasku k rodne zemi. Z jeho spisu urcenyh pro širokou vefejnost a spisu ucebnicoveho charaktera uvadime zvlaste: „Vorschule der Geologie" (vydana v ceskem pfekladu V. J. Prochazky pod nazvem „Skola geologie"), „Geschichte der Erde und des Lebens" (1908), „Geologie Deutschlands" (1910, 4. vyd. 1923], „B a u u n d B i d l i n g d e r E r d e " (1925], „Allgemeine Palaontologie" (1927] aj. Velmi se zabýval Walther ve svych spisech otazkami zpusobu vyučovani geologickym vedam na ruznych skolach a vychovy ucitelu geologie.

Jak již vyse uvedeno, zabýval se Walther studiem zivotního díla Joh. Wolfg. v. Goetha a napsal o tom nekolik clanku v „Leopoldine" v Halle, z nichz nejdulezitejsi jsou „Goethe als Seher und Erforscher der Natur" a „Goethe und das Reich der Steine" (1930).

Posledni vedeckou praci Johannese Walthera je „Mediterranis. Geobiologische Untersuchung iiber Gestaltung und Besiedlung des mediterranen Lebensraumes", vyd. v Petermanns Mitteilungen, Ergänz.-Heft 222, Gotha 1936. Ze spisu Waltherovych, které se castecne tykaji i ceske geologie, je treba uvést jeho práci o algonkických sedimentech („über Algonkische Sedimente", Zeitschr. d. D. Geol. Ges., Berlin 1909], v níž Walther po exkursi podniknute spolu s prof. F. Slavikem do Skryjí se snažil dokázat, že hrubé kambrické konglomeraty jsou glacialního puvodu („Von alien K r a f t e n d e r N a t u r n u r d a s E i s k a n n e s b r i n g e n "). Tato práce vyvolala odpor skandinávských geologu, a pokud se tyka skryjského kambria, podrobil jsem jí kritice v r. 1913.

Waltherovi, kter^ byl zvan k pfednaskam na cizích universitách, se dostalo cetných zahraničních vyznamenani. Z domácích vyznamenani bylo nejvyznamnejsi jeho zvoleni prezidentem Nemecke Leopoldinsko-Karolinske pfirodovedecke akademie v Halle v roce 1925. (Akademie, která vydava známou serii publikaci „Leopoldina".) R. 1932 chtel Walther pfesídlit z Halle do Berlína. Ze zdravotních duvodu vyhledal na radu lekáre počatkem dubna 1937 rakouské lázne v Hofgasteinu, tarn ale byl ranen mrtvici a zemfel 4. kvetna 1937.

L i t e r a t u r a : *Johannes Weigelt*: Der Lebensgang von Johannes Walther, Leopoldina VI. Pd., Walther-Festschrift, Halle 1930; *tyz*: Johannes Walther t, Zeitschr. d. D. *Geoh* Ges., Bd. 89, 1937; *tyz*: Dem Andenken an Johannes Walther, Jahrbuch des Halieschen Verbandes für die Erforschung der mitteldeutschen Bodenschätze, Bd. 16., Halle 1938.

Radim Kettner